

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, професора
кафедри фізики, загальної дидактики і педагогіки Донецького
національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця)**

Стрельнікова Віктора Юрійовича

на дисертацію Гончар Любові Вікторівни

**„Теоретичні і методичні засади формування культури професійної
діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету”,
подану на здобуття наукового ступеню доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дослідження Л. В. Гончар зумовлена потребою кардинального оновлення способів підготовки високопрофесійних фахівців з управління, яка повинна мати на меті формування у них високого рівня культури професійної діяльності та враховувати культурні, соціальні, економічні вимоги часу, процеси глобалізації і стрімкий технічний розвиток.

Відповідно, проблема формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету, як складова підготовки фахівців із управління, набуває важливого суспільно-державного значення. Актуальність і значимість даної проблеми посилюється також у зв'язку з тим, що нормативні вимоги, які обумовлюють підготовку майбутніх менеджерів, зводяться до компетенцій і результатів навчання, що лише частково пов'язані з компонентами культури професійної діяльності, які мають бути сформовані у майбутніх менеджерів. Тому не викликає сумніву нагальність завдань, які ставляться і розв'язуються у ході рецензованого дисертаційного дослідження.

Державна освітня політика, відображена у Законі України „Про освіту”, Законі України „Про вищу освіту”, Законі України „Про професійний розвиток працівників”, Законі України „Про культуру”, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Дорожній карті інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA), Національній рамці класифікацій, Класифікаторі професій, Стандартах вищої освіти за

спеціальністю 073 „Менеджмент” та інших законодавчих актах акцентує на необхідності створення в закладах освіти відповідних умов для формування та розвитку високопрофесійної, культурної особистості майбутнього фахівця, тому й перед системою вищої освіти постає складне завдання - підготовка менеджерів нової формації як професійно компетентних фахівців із високим рівнем сформованості культури професійної діяльності.

У зв'язку із вище зазначеним, дисертаційна робота Гончар Любові Вікторівни є цілісним дослідженням у вітчизняній педагогічній науці, яке на науково-теоретичному, практичному та методичному рівнях розкриває проблему формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету.

Грунтовний аналіз наукових джерел допоміг дисертантці визначити стан теоретичної розробленості проблеми професійної підготовки майбутніх менеджерів та виявити цінну інформацію для здійснення наукового дослідження. Критично розглянувши наукові напрацювання з проблеми дослідження, здійснивши аналіз її практичного стану, авторка об'єктивно визначає головні суперечності (між постійно зростаючими потребами економічного сектору країни у фахівцях зі сформованою культурою професійної діяльності та якістю їхньої фахової підготовки, що недостатньо враховує сучасні потреби та вимоги роботодавців; між соціальним замовленням на підготовку висококваліфікованих фахівців зі сформованою культурою професійної діяльності та недостатнім теоретичним і методичним обґрунтуванням процесу формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету; між загальним характером професійної підготовки майбутніх менеджерів та потенціалом освітнього середовища щодо формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів; між сучасними методами, формами, засобами формування культури професійної діяльності та недостатнім рівнем їх упровадження в освітній процес університету; між необхідністю цілеспрямованого формування культури професійної діяльності майбутнього

менеджера в освітньому середовищі університету та відсутністю цілісної обґрунтованої педагогічної системи, що забезпечує цей процес), які остаточно утвердили її у виборі теми дисертаційної роботи.

Дисертанткою досить чітко та логічно визначено науковий апарат дисертації: об'єкт і предмет, сформульовано мету, завдання та концепцію дослідження, обґрунтовано доцільність використання методів дослідження.

Мета дослідження, як передбачення кінцевого результату, відображає його основні здобутки у вигляді розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічної системи формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету. Завдання, визначені в дисертації, повністю відображають спрямованість наукового пошуку, конкретні проміжні результати та послідовність їх здобуття.

Наукова новизна представленого до захисту дослідження Л. В. Гончар визначається тим, що вперше: розроблено педагогічну систему формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету, основні складники якої відображено в цільовому, теоретико-методологічному, змістовому, технологічному та результативному блоках; визначено організаційно-педагогічні умови формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету з метою ефективної реалізації педагогічної системи; теоретично обґрунтовано та охарактеризовано поняття „культура професійної діяльності майбутнього менеджера”; уточнено: сутність понять „професійна підготовка”, „освітнє середовище”, „потенціал освітнього середовища”, „позааудиторна діяльність”; структуру культури професійної діяльності майбутнього менеджера; систему критеріїв з відповідними показниками сформованості культури професійної діяльності майбутніх менеджерів; феноменологічні риси освітнього середовища та його роль у формуванні культури професійної діяльності майбутніх менеджерів; зміст, форми і методи, що сприяють формуванню культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в

освітньому середовищі університету; подальшого розвитку набули: положення про потенціал фахових дисциплін та позааудиторної діяльності університету щодо формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів; про розвиток особистості в освітньому середовищі, становлення ціннісної сфери особистості; методики діагностики рівнів сформованості культури професійної діяльності майбутніх менеджерів.

Аналізуючи дослідження Л. В. Гончар, необхідно зазначити, що теоретичний розділ дисертації має ґрунтовний характер, містить вагомий інформаційний та аналітичний матеріал. Відзначимо, що при написанні дослідницької роботи опрацьовано значний масив наукової літератури, зокрема з таких галузей, як філософія, соціологія, психологія, педагогіка, культурологія, управління; досліджено також нормативно-правові освітні документи та навчально-методичне забезпечення культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету.

Важливо, що дисертантка, висвітливши в першому розділі загальні теоретичні засади формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів, заклала у такий спосіб надійний методологічний фундамент для подальшого викладення матеріалу. До позитивних результатів дослідження відносимо авторське формулювання поняття „культура професійної діяльності майбутніх менеджерів”, воно змістовне, чітке й повною мірою розкриває сутність досліджуваного феномена, зроблено на основі ґрунтовного аналізу визначень інших науковців.

Також, заслуговує на увагу розкриття потенціалу освітнього середовища університету щодо формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів, який дисертантка вбачає в поєднанні форм аудиторної та позааудиторної діяльності з визначеними організаційно-педагогічними умовами, реалізація яких в освітньому процесі дозволить досягти необхідного результату.

У другому розділі авторкою розкрито змістову структуру культури професійної діяльності майбутніх менеджерів, розроблено критерії та

показники, на основі яких виявлено рівні сформованості культури професійної діяльності майбутнього менеджера в освітньому середовищі університету.

Схвальним є підхід авторки до визначення структури „культури професійної діяльності майбутнього менеджера”, який вона представила в нерозривній єдності гностичного, мотиваційно-ціннісного та праксеологічного компонентів.

Не викликають заперечень визначені здобувачкою критерії культури професійної діяльності майбутніх менеджерів (знаннєвий, особистісний, діяльнісний) та методики, за якими здійснено оцінку рівня сформованості культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету. Слід відмітити доцільність методів набуття та опрацювання отриманої інформації.

Л. В. Гончар здійснено узагальнення й наведено нове вирішення наукової проблеми формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів як складової процесу професійної підготовки фахівців з управління шляхом впровадження педагогічної системи формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету.

З огляду на це третій розділ дисертації присвячено визначенню методологічних засад формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету, теоретичному обґрунтуванні та моделюванні педагогічної системи формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету, а також обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов, що є необхідними для її забезпечення.

Авторкою детально проаналізовано та обґрунтовано концептуальні підходи до формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів: системний; аксіологічний; культурологічний; особистісно-орієнтований; діяльнісний; компетентнісний; професіографічний; середовищний, які були основою побудови педагогічної системи формування

даної культури професійної діяльності майбутніх менеджерів.

За результатами аналізу наукових робіт схарактеризовано педагогічну систему формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету як сукупність взаємопов'язаних елементів: соціального замовлення, мети, завдань, підходів, принципів, структурних компонентів, методів, форм, засобів, критеріїв, показників, результату, а також педагогічних умов реалізації системи формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів.

Вважаємо, що високої оцінки заслуговують обґрунтовані організаційно-педагогічні умови, що забезпечують успішну реалізацію педагогічної системи формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету, зокрема, стимулювання мотивації щодо формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів; педагогічна підтримка майбутніх менеджерів у професійному самовизначенні, вияві культури професійної діяльності; збагачення фахових дисциплін темами, що містять знання про культурні основи професійної діяльності менеджера; урізноманітнення змісту, форм та методів позааудиторної діяльності майбутніх менеджерів.

До суттєвих позитивів дисертаційного дослідження варто віднести експериментальну перевірку педагогічної системи формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету. Результати дослідно-експериментальної перевірки педагогічної системи демонструють чітку позитивну динаміку змін, що відбулися у рівнях сформованості культури професійної діяльності майбутніх менеджерів.

До переваг роботи Любові Вікторівни Гончар, що засвідчує високу якість проведеного дослідження, можна віднести його безсумнівне практичне значення, що аргументовано розробленням та впровадженням в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичного забезпечення (опорні конспекти лекцій, методичні рекомендації щодо проведення практичних занять, організації самостійної роботи та проведення комплексного контролю

знань студентів, навчальний посібник „Управлінський облік і контроль”) для оптимізації процесу формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету; удосконалено освітні програми спеціальності 073 „Менеджмент”, розроблено навчально-методичні комплекси фахових дисциплін „Фінансовий аналіз”, „Облік і аудит”, „Право (адміністративне право)”, „Право (трудове право)”, „Управлінський контроль”, підготовлено й апробовано факультативний курс „Культура професійної діяльності майбутніх менеджерів: шляхи формування”; розроблено програми вивчення рівнів сформованості культури професійної діяльності майбутніх менеджерів з відповідним діагностувальним інструментарієм; оновлено методи, форми і зміст формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету.

Логічний виклад змісту роботи, який базується на вмінні аналізувати, синтезувати, узагальнювати науковий матеріал, надав змогу сформулювати виважені висновки. Вони в дисертації Л. В. Гончар достатньо обґрунтовані, що забезпечується впровадженням педагогічної системи формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету; використанням комплексу дослідницьких методів, адекватних меті та завданням наукової розвідки, а також опрацюванням значного масиву джерельної бази, яка налічує 679 найменувань.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методологічне і практичне значення для теорії і методики професійної освіти, бо залишають за собою добре апробований, експериментально перевірений потужний інструментарій формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету.

Загалом позитивно оцінюючи представлене дисертаційне дослідження Л. В. Гончар, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження:

1. На наш погляд, під час формулювання теоретичних положень

дисертації слід було більше уваги приділити аналізу наукових праць зарубіжних учених, у яких накопичено чимало корисних ідей та рекомендацій щодо вирішення досліджуваної проблеми.

2. У п. 1.3 „Освітнє середовище як феномен функціонування університету” розкрито поняття „освітнє середовище”. Вважаємо, що робота виграла б, як би авторкою було проаналізовано поняття „освітній простір”, яке широко використовується в науково-педагогічному дискурсі і в багатьох моментах співвідноситься з поняттям „освітнє середовище”.

3. У додатках М та Н авторка наводить освітні компоненти освітньо-професійної програми „Менеджмент” бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Вважаємо, що слід було б більш детально висвітлити це питання, проаналізувавши означені програми з інших університетів та здійснити їх порівняльний аналіз і узагальнення.

4. У роботі автором обґрунтовано чинники, які впливають на формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів. Разом з тим вважаємо, що слід було б здійснити аналіз чинників, що негативно впливають на формування означеного феномену та чинники, які їх нейтралізують.

5. На нашу думку, потрібно більш чітко визначити місце та рольову позицію авторки у проведенні експериментальної роботи.

Разом з тим, зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Загалом дисертаційна робота „Теоретичні і методичні засади формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету” є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.,

№ 943 від 20.11.2019 р.), а її авторка – Гончар Любов Вікторівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізики, загальної
дидактики і педагогіки Донецького
національного університету
імені Василя Стуса

Стрельников В. Ю.

